

Székely Sára Május 9-ÉN

Ez a kép május kilencedikén készült, Nagyváradon 1945-ben -- ünnepeltük, hogy Németország letette a fegyvert, és ezzel véget ért a második világháború Európában. Ez az első fénykép rólam a háború után. Egy csapat fiatallal vagyok együtt. Akkor a zsidók és a város lakosai bementek a városközpontba, és nagy ünnepség volt, megjött a román hadsereg is, és ott voltak az oroszok is, és emlékművet állítottak az elesett katonák tiszteletére. Ott voltam -- a csoportképen én is látszom. A sorban jobbról a második lány én vagyok. Nem emlékszem, hogyan került hozzám a kép. Budapestről szinte egy hétig utaztunk Nagyváradra. De le kellett szállnunk a vonatról [Nagy]Várad előtt, és gyalog kellett mennünk Nagyváradig mindünknek, akik a vonaton voltunk. Nagyváradon elmentem a zsidó hitközséghez. Ott volt a titkár, a hitközség egyik vezetője, egy körülbelül negyvenéves ember, Miki volt a neve, nem tudom, milyen Miki. Én voltam az első zsidó kislány, aki a deportálások után megérkeztem Nagyváradra. De nem voltam onnan való. Elkezdtek kérdezősködni, hogy volt az árvaházban. Elmeséltem, amit tudtam, és mind kérdeztem, 'Hol fogok aludni?'. Az elnök behívott, hogy amíg gondolkodunk, ebédeljek meg. A hitközségnek volt egy nagy épülete és egy kantinja, mesebelinek tűnt, nagyon szép volt, az asztalon volt néhány piros alma, és amikor megláttam -- azt hiszem, hogy már egy éve nem láttam almát --, csak bámultam. Az elnök mondta, hogy 'Vegyél egyet'. Azt válaszoltam: 'Nem, nem eszem, mert nem tudom, hol fogok aludni.' Egészen belebolondultam ebbe, ha ma elgondolom. És akkor azt mondta: 'Fogunk találni egy helyet -- nem mondta, hogy hozzá menjek --, várj türelmesen, még csak ebédidő van, estig találunk.' A zsidó férfiak, akik a kantinban ettek, odajöttek az asztalunkhoz, és kérdezték: 'Ki ez a kislány?' 'Honnan jött?' Odajött egy úr, aki azt mondta, hogy volt a budapesti árvaházban egy unokahúga. 'Én vagyok a nagybátyja' -- és mondta a nevét. Én meg mondtam, hogy 'Él, él, én voltam a gondozója'. És elmondtam, hogy hagytam el az árvaházat. Nagyon boldog volt, hogy megtalálta az unokahúgocskáját, a Jutka nevű kislányt -- ma Izraelben él, elsős volt, sokkal kisebb, mint én, nem emlékszik semmire sem az árvaházból. Aztán jött két férfi -- ők voltak a Burger fivérek, és azt mondták: 'Miki, mi magunkkal visszük ezt a kislányt, hogy lakjon nálunk.' Én azt mondtam, hogy én nem megyek két fiúhoz. Miki erre azt mondta, hogy ők [azaz a Burger fivérek] találtak egy régi lakást, és ott laknak egy úriasszonnyal, akinek van egy hároméves unokája. Az asszony főz, ott lakik, hogy gondozza őket, és olyanok, mint egy család. Odamentem ahhoz a hölgyhöz. Vettek nekem egy ruhát. Ők sem voltak valami gazdagok, akkoriban tértek vissza. Volt

egy velem egyidős húguk, és ezért ragaszkodtak ahhoz, hogy odavigyenek. Nagyon kedvesek voltak hozzám. Ott laktam Nagyváradon, és írtam Gyergyószentmiklóstra, már tudtam, hogy mindenkit deportáltak, és még senki sem tért vissza. Aztán visszatért Horváth néni, aki annak idején tulajdonképpen elintézte, hogy az árvaházba kerüljek. Amint hazaért, magához vett, már igen közel kerültünk egymáshoz. Megtalálta a házát -- az övéké volt a gyergyószentmiklósi ládagyar --, és hozzáfogott a nők megszervezéséhez. Harcias antifasiszta volt, és magával cipelt -- megvan a bizonylat, hogy a Demokratikus Nőszövetség tagja voltam, tizennégy és fél évesen. A néni azt mondta, hogy be kell fejeznem a negyedik gimnáziumi évet is, és beíratott.

Gyergyószentmiklóson egyetlen gimnázium volt, a fiúgimnázium. Magyar iskola volt, magyarul tanítottak. Horváth néni elment az igazgatóhoz, és elmondta, hogy 'Nézze, egy zsidó kislány, visszatért, el kell végeznie [az iskolát], Budapesten három osztályt végzett el, el kell végeznie a negyediket!' -- négy osztállyal már munkába állhattál akkoriban, ez közepes végzettségi szint volt [Ez a négy osztály a nyolcosztályos gimnázium alsó négy osztálya volt. -- A szerk.]. Az igazgató azt mondta: 'De hát hogy vegyek fel egy lányt, hisz ez fiúiskola, nem tehetem.' Horváth néni kitartó volt, és mondta: 'Nem lehet, neki végeznie kell, és majd meglátja, hogy jól tanul, és segíteni fogjuk a tanulásban, és a záróvizsgát is le fogja tenni' -- akkoriban kisérettséginek nevezték, tulajdonképpen az volt, ami most van a nyolcadik osztály után. Nagyon nehezen ment bele, de beírt.